

Associació Gitana de Dones *Drom Kotar Mestipen*

Asociación Gitana de Mujeres *Drom Kotar Mestipen*

La Asociación Gitana de Mujeres Drom Kotar Mestipen es una entidad sin ánimo de lucro creada hace cuatro años por un grupo de mujeres que luchan para conseguir unos objetivos prioritarios comunes; la igualdad y la no discriminación y el trabajo solidario entre mujeres de diferentes culturas. Los proyectos derivados de nuestras líneas de trabajo se centran en la educación y la participación social y cultural, como vía de superación de las desigualdades y la exclusión sociocultural que sufrimos las mujeres gitanas.

The *Drom Kotar Mestipen* Gypsy Women's Association

The Drom Kotar Mestipen Gypsy Women's Association is a non-profit organisation that was founded four years ago by a group of women struggling to achieve common priority goals: equality and non-discrimination, and solidary work among women of different cultures. The projects derived from our lines of work focus on education and social / cultural participation as a way to overcome the inequalities and sociocultural exclusion that we Gypsy women suffer from.

Palabras clave

Derechos, Desarrollo social, Diálogo, Educación, Identidad cultural, Igualdad, Mercado laboral, Participación, Salud, Trabajo

Keywords

Rights, Social development, Dialogue, Education, Cultural identity, Equality, Job Market, Participation, Health, Work

Autores: Montse Sánchez, Emilia Claveria i Manuela Fernández

Article: Associació Gitana de Dones *Drom Kotar Mestipen*

Referència: Educació Social, núm. 24, pp. 105-116

Adreça professional: EUTSES (URL)
msanchez@peretarres.org

Introducció

L'Associació Gitana de Dones *Drom Kotar Mestipen* és una entitat sense ànim de lucre creada fa quatre anys per un grup de dones que lluiten per aconseguir uns objectius prioritaris comuns; la igualtat i la no discriminació i el treball solidari entre dones de diferents cultures. Els projectes derivats de les nostres línies de treball se centren en l'educació i la participació social i cultural, com a via de superació de les desigualtats i l'exclusió sociocultural que patim les dones gitanes.

Objectius

Els nostres objectius són:

- Treballar per la igualtat i la no discriminació entre homes i dones dins la comunitat gitana.
- Superar la doble desigualtat que patim les dones gitanes, així com el racisme i sexisme que la generen.
- Col·laborar amb tots els col·lectius que lluiten per la igualtat que inclou l'igual dret a mantenir i desenvolupar les pròpies diferències.
- Fomentar i facilitar l'accés igualitari de les dones i nenes gitanes a tots els àmbits educatius, laborals i socials perquè es fonamentin en el diàleg igualitari i en la igualtat de drets, condicions, resultats i oportunitats entre totes les cultures i gèneres.
- Potenciar la imatge de la dona gitana com a transmissora i dinamitzadora de la identitat cultural gitana.

Per què s'origina? Qui la forma? Com ens organitzem?

D'aquesta manera va néixer l'any 1999 la nostra associació, fruit del diàleg igualitari entre dones de diferents edats, gitanes i no gitanes, i de diferents nivells educatius, però amb els mateixos objectius i prioritats: treballar per la

promoció de la dona gitana. D'aquesta forma volem superar les desigualtats de les dones gitanes, generades pel sexisme i racisme que trobem actualment en el nostre entorn sociocultural.

La nostra aposta més ferma és que pensem, i treballem en coherència, que han de ser les *romi*¹ qui donin les solucions, comptant amb les possibilitats de totes, a les seves problemàtiques, i que aquesta és l'única manera real de posar solució a les seves necessitats.

En l'actual societat existeixen una sèrie d'exigències i necessitats socials que impliquen la vinculació de totes les persones a institucions i processos a diferents àmbits; educació, gestió, sanitat, participació social, etc.

En el nostre cas, l'apropament a aquestes institucions pot resultar difícil, ja que les dones gitanes tenim problemàtiques i mancances importants en l'àmbit de l'educació, el desenvolupament social i la feina. Per totes aquestes qüestions és important i bàsic que les mateixes dones gitanes ens organitzem i treballem per poder superar les barreres que tenim.

Amb el funcionament de la *Drom Kotar Mestipen* es potencia una entitat capaç d'afavorir la participació de les dones gitanes en els àmbits esmentats; i el que és més important, creiem que la dona gitana pot participar en aquests àmbits amb èxit perquè té habilitats i competències per a generar un coneixement que respongui a les seves necessitats. També pensem que les dones gitanes tenim molt a aportar a la cultura majoritària.

Dins de la nostra filosofia de treball hi trobaríem el diàleg igualitari i la igualtat de les diferències com a principis. La nostra forma organitzativa és l'assemblea, que realitzem un cop cada quinze dies o un cop al mes, en funció del nivell de feina. Resulta molt gratificant veure com dones de diferents cultures i realitats socials acorden i consensuen treballar conjuntament per a aconseguir unes finalitats i objectius comuns, sense que això signifiqui haver de renunciar a la nostra identitat. És a dir, partim de les nostres diferències per a aconseguir la igualtat. Això ho aconseguim mantenint un diàleg igualitari, mitjançant el qual totes les aportacions són apreciades com diferents i no com millors o pitjors, sempre sobre la base de l'argumentació i no al fet de si vénen d'algú amb titulacions acadèmiques o no. Totes aportem a la construcció d'un present i futur més justos per a les persones gitanes.

Totes aportem a la construcció d'un present i futur més justos per a les persones gitanes

Línies de treball i projectes

Les nostres línies d'actuació són la *superació de les desigualtats, la creació d'espais de diàleg de dones gitanes i la utilització de les eines de la Societat de la Informació*

Les nostres línies d'actuació són la *superació de les desigualtats, la creació d'espais de diàleg de dones gitanes i la utilització de les eines de la Societat de la Informació*. A partir d'aquestes i de la posada en comú de les necessitats dins de cada línia, i posant sempre l'accent en l'educació, el treball i la participació social, dissenyem projectes i actuacions. Entre elles trobem:

I Jornades de Treball: les dones gitanes de Barcelona al segle XXI

La Drom Kotar Mestipen va organitzar el passat 30 de novembre de 2001 al Centre Cívic de la Barceloneta les seves primeres jornades de treball.

L'objectiu general que perseguïen aquestes jornades era el de crear un espai de diàleg i de reflexió en el qual les mateixes dones gitanes determinéssim quines són les nostres necessitats de cara al segle XXI, i de quina manera volem concretar aquesta transformació. Perquè som nosaltres qui hem de determinar fins a on volem arribar i de quina manera hem de fer-ho.

A les jornades van assistir més de 70 persones. Homes i dones, gitanes i no gitanes. Totes i tots compartíem l'interès de treballar per i per a la dona gitana, per tal que la seva veu s'escolti i es tingui en compte en els diferents àmbits de la nostra societat, com ara l'educació, el mercat laboral, la sanitat i la participació social.

A més de fer grups de treball on compartir diferents temes i discutir-los, des de la nostra entitat vam explicar les transformacions que s'estaven portant a terme des de les dones gitanes, com a protagonistes, des d'un punt de vista de gènere. També vam explicar de quina manera les diferents línies d'actuació del feminisme al llarg de la història han influenciat en l'aproximació o allunyament de les dones gitanes envers el feminisme. A més a més, vam introduir el treball portat a terme per l'associació així com els projectes i iniciatives d'altres entitats gitanes en la mateixa línia. De tot això podem ressaltar la importància que concedeixen a l'educació com a element clau perquè les dones gitanes puguin viure en igualtat sense que això signifiqui renunciar a la seva identitat, així com el fet que siguin les mateixes dones gitanes qui s'organitzin per a reivindicar una situació social millor.

Després de fer la presentació de la pàgina Web de la *Drom Kotar Mestipen* (<http://www.dromkotar.org>), es va passar a la lectura de les conclusions generals dels grups de treball que vam elaborar totes les persones que participàvem en les jornades de treball.

Conclusions generals dels grups de treball

Es van crear tres grups de treball, en els quals es va reflexionar al voltant dels quatre temes proposats anteriorment per les dones gitanes i consensuats a l'assemblea de l'associació; educació, salut, treball i participació social. Cada grup va elaborar unes conclusions finals que van servir per elaborar, posteriorment, les conclusions generals de les jornades de treball.

Educació

Les dones gitanes volem el millor per als nostres fills i filles.

“Las mujeres gitanas apostamos por la educación como vía para superar las desigualdades sociales y culturales que sufre el pueblo gitano”

“Los niños y las niñas tienen que ir a la escuela”

Molt lluny del que moltes persones tendeixen a pensar, les famílies gitanes es preocupen per l'educació dels seus petits i petites, perquè volen un futur millor del que elles i ells van trobar. Defensen l'educació, i una institució escolar que contempli la seva cultura i respecti la seva identitat.

Potser a l'hora de plantejar-se l'absentisme escolar de la població gitana haguem de preguntar-nos el per què, tractant de comprendre per què passa això per tal de fer propostes d'intervenció reals que superin aquesta situació sense posar pedaços.

“El trabajo conjunto entre la escuela y otros agentes de la comunidad educativa, por ejemplo una asociación gitana.”

“La participación de las familias, como parte de la comunidad educativa, en la educación de sus hijos e hijas. Tenemos que escuchar a las familias.”

Allò cert, tal com expressa una mare gitana, és que *“las niñas gitanas de hoy en día están cambiando. Antes, la idea de las mujeres era encontrar un marido, tener hijos e hijas y trabajar en el mercadillo. Pero los niños y las*

niñas de ahora tienen otras metas.” “Conseguir que cada vez hayan más personas gitanas en la Universidad”.

Cada cop més ens trobem amb joves gitans i gitanes universitàries que es converteixen en referents per a altres joves.

Les dones gitanes defensen una institució escolar que contempli i respecti la seva cultura. Demanen el respecte de la diferència des de la igualtat. Així ho van expressar algunes de les participants en els grups de treball:

- *“Fomentar las altas expectativas.”*
- *“Partir de máximos, no de mínimos.”*
- *“Que el currículum y, en concreto, los contenidos trabajados contemplen nuestra cultura: la cultura gitana.”*
 - *“Ninguna familia rechaza la educación, pero sí una institución escolar que no contemple su cultura”.*
 - *“Que haya profesorado gitano en las escuelas”.* *“Referentes gitanos en las escuelas”*
 - *“Tenemos que descubrir por qué no van a la escuela, a veces no se les pregunta.”*
 - *“Hemos de incorporar referentes gitanos en el sistema educativo y respetar la diferencia desde la igualdad”.*

L'escola com a institució hauria, per tant, d'assumir la seva responsabilitat amb totes les cultures

L'escola com a institució hauria, per tant, d'assumir la seva responsabilitat amb totes les cultures. Volem una educació de qualitat per a totes les persones.

Una de les preguntes que es fan moltes persones, gitanes i no gitanes, és si es perd la identitat en estudiar. Amb aquestes paraules va contestar Emilia Claveria, presidenta de *Drom Kotar Mestipen*: *“Que la escuela se abra a la cultura gitana. De esta manera, podremos tener a mujeres gitanas en lugares de peso. Ya hay algunas universitarias, alguna que se ha metido en política, pero ninguna de ellas quiere renunciar a su identidad gitana. Lo llevamos muy alto. Dicen que cuando has estudiado, más puedes descubrir sobre tu cultura y cómo defenderla. La educación es la clave para que las mujeres gitanas puedan vivir en igualdad.”*

La resposta és no, no es deixa de ser gitana pel fet d'estudiar, més a l'inrevés, estudiar és una forma de poder defensar-te millor, com a persona, com a gitana i, per tant, una millor forma de defensar el teu poble. Si algú deixa de ser gitana o gitano pel fet d'anar a la universitat és que ja no ho era abans. Si ets gitana ho ets sempre, i la formació et fa créixer molt més i, per tant, creix amb tu la teva cultura i la del teu poble.

Mercat laboral

“Estamos empezando a marcarnos nuevas metas en el mercado de trabajo, pero encontramos tantas barreras... Y más cuando nuestro aspecto físico revela que somos gitanas”.

Les ocupacions que tradicionalment ha desenvolupat el poble gitano es veuen afectades pels canvis que, en l'actualitat, s'estan donant en el mercat de treball.

La recollida de ferralla, o la venda als *mercadillos*, entre altres, són activitats a les que cada cop s'acullen menys persones gitanes perquè no aporten els ingressos econòmics necessaris per a subsistir. Per això, les persones gitanes es plantegen noves metes i expectatives laborals per aconseguir. La majoria coincideix en afirmar que a través d'uns alts nivells acadèmics s'obren noves possibilitats laborals per al poble gitano.

- *“Trabajo y formación van unidos”*
- *“Es importante valorar las cosas que sabemos hacer”.*
- *“La comunidad gitana está excluida del mercado laboral. Se entiende la educación como vía de solución”.*
- *“Las expectativas de los jóvenes están cambiando”. “Estamos empezando a marcarnos nuevas metas en el mercado de trabajo...”*

Participació Social i Cultural

- *“Se tienen que incorporar todas las voces de todas las personas, para que todas sean escuchadas”.*
- *“Se tienen que incorporar referentes y respetar las diferencias desde la igualdad.”*
- *“Trabajar desde las asociaciones para que la mujer gitana pueda participar en los diferentes ámbitos de la sociedad.”*
- *“Hemos de potenciar la participación de las mujeres gitanas en las asociaciones.”*
- *“Importancia de las asociaciones gitanas y del trabajo conjunto entre ellas.”*

Cada cop són més les persones gitanes que veuen en el moviment associatiu una forma de promoure la seva cultura. Les associacions gitanes van consolidant el seu treball i fent que el seu moviment tingui una identitat gitana més profunda, l'organització en xarxa i la utilització de les noves tecnologies ho demostren. Cal tenir en compte que a Catalunya hi ha, com a mínim, una

associació gitana a cada comarca amb població gitana. Per altra banda, des de 1990, any de constitució de Romí com a primera associació de dones gitanes, aquest tipus d'entitat ha tingut una explosió de presència i participació, i a totes les CCAA existeix alguna com a mínim.

Salut

- *“Información y asesoramiento a dos bandas: a las familias y al personal sanitario.”*
- *“El lenguaje que utiliza el personal sanitario no es cercano al de los y las pacientes.”*
- *“Facilitar la asistencia desde los centros de salud y simplificar los trámites para que te visiten. El circuito sanitario es muy cerrado.”*
- *“Los hospitales deberían tener espacios para las familias, para que puedan acompañar a sus familiares enfermos. Para las personas gitanas, estar con sus familiares enfermos es una necesidad.”*
- *“Asesorar a las familias gitanas de la importancia de vacunar a sus pequeños y pequeñas.”*

La família, per a la comunitat gitana, és un element molt valuós i valorat, i exerceix un paper de xarxa social molt important. La solidaritat, el màxim respecte a les seves persones grans, la proximitat dels vincles afectius, l'hospitalitat, etc. són valors de la cultura gitana que no s'aprecien per part de la cultura majoritària i les seves institucions per causa del desconeixement de la seva cultura. Amb tot això, no és estrany que reivindicuin espais en els que poder acompanyar als seus familiars malalts, per exemple. Des del Poble Gitano s'està demanant un tracte respectuós envers la seva cultura.

Trobades d'Estudiants Gitanes

La idea de les Trobades d'Estudiants Gitanes sorgeix a partir de la reflexió conjunta de les participants de les nostres I Jornades de Treball, així com de la posterior lectura compartida de les conclusions a les que es van arribar en els grups de treball, i ara acabeu de llegir.

En aquestes reflexions conjuntes van parlar moltes vegades sobre la preocupació per l'educació per part de les dones gitanes, així com una constant pel que fa a les noies i dones que estan estudiant: senten una gran sensació de soledat. Les dones gitanes se senten soles quan decideixen continuar estudiant, se senten

soles en una escola paia, amb unes mestres paies i paios; i això passa a primària, tot i que s'aguditzava a la secundària i el batxillerat; i no cal dir que a la universitat les noies gitanes són comptades.

Una altra qüestió que va sortir en els diferents grups de treball va ser la importància que tenen els referents positius, persones gitanes, dones gitanes, amb èxit escolar i una inserció laboral satisfactòria; una cosa que pot semblar tan senzilla és bàsica per a demostrar que s'hi pot arribar, per a donar opcions tant a les noves generacions com a les persones gitanes en general.

És per tot això que vam decidir tirar endavant un projecte que servís per pal·liar aquesta problemàtica, que fes que no ens sentíssim soles, aprofitant les noves tecnologies de la comunicació per a això, ja que superen obstacles com el temps i l'espai. Així van néixer les Trobades d'Estudiants Gitanes, uns espais de diàleg on nenes, noies i dones (tchavorrís, tchavis i romís) gitanes es trobessin i parlessin, parléssim, sobre com ens sentim als centres educatius, sobre quin tipus d'educació volem, sobre quins projectes i iniciatives podem tirar endavant perquè les dones gitanes continuïn en l'educació.

L'objectiu de les trobades és permetre i potenciar que les nenes, noies i dones gitanes facin una reflexió conjunta sobre la seva vivència als centres educatius parlant sobre com se senten, aconseguint així un espai d'intercanvi d'experiències i també, i no menys important, un reforç dels referents positius. Pensem que és una forma de donar recolzament, ja que estant juntes i parlant sobre allò que ens afecta a l'escola, a l'institut, a la universitat, a l'escola de persones adultes, als cursets..., podem acabar amb la sensació de soledat que senten moltes gitanes que estan en algun procés formatiu; i, a més a més, trobar noves alternatives creatives a les problemàtiques que pateixen.

Amb les nostres Trobades volem dirigir-nos a nenes, noies i dones gitanes de diferents edats i nivells educatius, ja que pensem que això permetrà crear una xarxa d'ajuda de les més grans a les més joves, així com un transvasament d'informació, perquè totes posseïm coneixements. També serà interessant la xarxa d'ajut sorgida d'aquestes dinàmiques, en el sentit de donar un cop de mà amb els apunts, treballs, exàmens, aprofitant el nostre fòrum d'estudiants a Internet i a la pàgina Web de l'associació, i aprofitant també a les que ja estan a la universitat o fins i tot les que han acabat. Aquesta qüestió ajuda a reforçar els referents; les nenes comencen a preguntar si és molt difícil, que què s'ha de fer per arribar a la universitat, i fins i tot algunes molt joves per cert, ja saben què s'ha de fer per arribar a ser pedagoga o mestra.

El paper de la nostra associació en aquest sentit és donar tot el recolzament necessari en la recerca d'eines i recursos, en l'orientació i l'assessorament. També el Fòrum d'Estudiants Gitanes és una eina útil que necessita d'un seguiment diari, per a poder donar resposta a les demandes que vagin arribant per part de les noies i dones gitanes.

D'aquesta manera les Trobades d'Estudiants Gitanes, espais d'intercanvi per a dones gitanes de totes les edats que estan participant d'un procés de formació, serviran per a reforçar els referents positius i amb èxit i també les altes expectatives acadèmiques, fent prevaler el pas de primària a secundària, moment bàsic per a l'itinerari formatiu, ja que hi ha un greu perill de "desenganxar-se" del sistema educatiu, perquè per a elles suposa un canvi traumàtic atès que no senten com a seva la institució escolar. La majoria de vegades aquest moment determina l'itinerari formatiu i, per tant, el futur d'aquestes noies.

L'objectiu final o a llarg termini de les Trobades d'Estudiants Gitanes és la necessitat de trobar formes alternatives per aconseguir que les nenes, noies i dones gitanes arribin al més lluny i alt possible a escala educativa i a la vida

L'objectiu final o a llarg termini de les Trobades d'Estudiants Gitanes és la necessitat de trobar formes alternatives per aconseguir que les nenes, noies i dones gitanes arribin al més lluny i alt possible a escala educativa i a la vida. I això ja ho estem vivint en el temps que portem organitzant les Trobades, ja hi ha hagut transformacions amb repercussió en l'educació. Per exemple, una nena de vuit anys, quasi nou com ella deia, que va venir a la I Trobada, ens explicava durant la primera part de la sessió, en la qual parlàvem i intercanviàvem experiències, que ella de gran volia ser mare, tenir fills, i estar per casa seva, això és dedicar-se a les feines domèstiques; i a la pregunta de a quin treball es volia dedicar, ens responia que anar al *mercadillo*. Això és el que ha viscut a casa seva, el que ha fet la seva mare i les seves àvies i tietes. Durant la segona part de la sessió, en la que ens connectem a Internet i entrem juntes al fòrum d'estudiants de la nostra pàgina Web, en la intervenció que ella va fer deia que de gran volia ser infermera. Primera transformació en menys d'una hora. Aquesta nena també ha vingut a la II Trobada, realitzada el març d'aquest any. En el seu grup de treball hi havia dones gitanes amb tota la representació educativa; de primària com ella, de secundària, de batxillerat, de la universitat i de cursos de formació. Va tornar a explicar-nos tota soleta el que volia ser de gran. Ens va dir que volia ser mestra, i que per a això era necessari anar a la universitat. En quatre mesos s'havia donat una altra transformació que superava la primera. I la qüestió més important no és si serà infermera, mestra o arquitecte; el veritablement important és que ella pot optar a ser el que realment vulgui ser, que sàpiga que té la possibilitat de ser-ho; i l'educació té l'obligació de permetre-li-ho.

Algunes de les conclusions a les que hem arribat als grups de treball quant als elements positius d'estar en un procés formatiu, són que l'educació és molt important, per a saber defensar-nos, per a escollir millor i també per a tenir una inserció laboral bona i digna; també que si el que s'estudia té utilitat i té una connexió amb la vida de les persones, s'aconsegueix molt més aprenentatge i interès i motivació, i en aquesta línia és interessant quan les dones gitanes ens diuen que si els cursos de formació ocupacional i similars tinguessin sortides professionals reals, moltes més dones gitanes s'animarien a participar-hi.

El problema és que hi ha barreres que impedeixen, moltes vegades, que les dones gitanes, i en general les persones gitanes, se sentin reconegudes per la institució escolar. Ens han explicat que quan professionals de l'educació o de l'àmbit socioeducatiu els hi diuen que no poden fer quelcom, que no són capaces, moltes vegades es queden sense fer-ho. També que quan tenen algun tipus de beca se senten apartades, que hi ha una falta d'interès envers elles, i es desanimen moltíssim. El que totes tenen molt clar és que avui dia els títols acadèmics són molt necessaris, i que lluitaran per aconseguir-los.

Xarxa de dones

Des de la seva creació, la nostra associació ha anat tenint reunions i contacte amb altres entitats gitanes, de dones, persones representatives, etc. que ha anat engruixint tot un grup de persones, dones en la seva gran majoria. Aquesta iniciativa vol promoure la participació de la dona en els diferents àmbits de la nostra societat, mitjançant la creació d'aquesta xarxa. Aquesta eina suposarà un punt de trobada per a l'intercanvi d'opinions i la discussió dels temes més rellevants que afecten en la societat la dona gitana. Les activitats que es duguin a terme seran fruit de les demandes i de les necessitats que es reconeguin en les conclusions dels debats, sempre partint del diàleg igualitari i la igualtat de les diferències.

Aquest projecte incideix en donar possibilitats i en la creació d'espais que potenciïn la comunicació i la participació, per tal que tots els col·lectius quedin inclosos amb igualtat en l'àmbit de la ciutadania activa. Aquest fet contribueix a la superació de les desigualtats socials.

Espais de participació

Des de la *Drom Kotar Mestipen* pensem que és molt important participar en els fòrums ciutadans i en les plataformes àmplies per tal de tenir més incidència social i repercussió. D'aquesta manera el nostre projecte creix i passa a ser un projecte ampli, on totes les dones gitanes i persones interessades hi tenen cabuda.

Som membres i col·laborem amb FACEPA (Federació d'Associacions Culturals i Educatives de Persones Adultes) perquè pensem que l'educació és al llarg de tota la vida i que tothom té capacitats per a desenvolupar processos formatius, i això està molt relacionat amb la cultura gitana. També estem federades a la FAGIC (Federació d'Associacions Gitanes de Catalunya) perquè pensem que és important estar connectades amb les altres entitats que treballen amb uns objectius similars en la línia de promoció de la cultura gitana.

Per altra banda, participem en el Consell Municipal del Poble Gitano i en el Consell de Dones de la Ciutat de Barcelona.

Montse Sánchez
Emilia Claveria
Manuela Fernández

1 Romí: en *romanó*, llengua gitana, dona gitana.